

7. Slovenský raj

Poloha:

Slovenský raj je horské pásmo na východnom Slovensku v oblasti Spiša. Je považovaný za jednu z najkrajších prírodných oblastí Slovenska. Z geomorfologického

hľadiska leží v severovýchodnej časti Slovenského Rudohoria a juhovýchodnej časti Fatransko-tatranskej oblasti. Oblasť horského pásma Slovenského raja chráni Národný park Slovenský raj, ktorý je jedným z deviatich národných parkov na Slovensku.

Rozloha:

Slovenský raj je charakteristický členitým terénom - roklinami, potokmi s vodopádmi a krasovými formami, ktoré sú pre turistov sprístupnené formou chodníkov, v náročnejších častiach aj technickými pomôckami. Má rozlohu asi 210

km² na území okresov Spišská Nová Ves, Poprad a Rožňava. Pretekajú ním rieky Hornád a Hnilec. Lesy pokrývajú až 90% územia parku, ide najmä o jedľovo-bukové lesy, dealpínske lesy ale aj zmiešané lesy. Najvyššie vrchy sú Veľká Knola (1 266 m n. m.) a Havrania skala (1 157 m n. m.). Najnižšie miesto je v bode, kde Hornád opúšťa park - 466 m n. m.

Fauna a flóra:

Lesy popretkávané dolinami a neprístupnými tiesňavami vytvárajú dokonalé podmienky

pre zachovanie množstva ohrozených druhov vtáctva, zveri a rastlín. V Slovenskom raji rastie niekoľko európsky významných druhov rastlín: poniklec slovenský, poniklec prostredný, kosatec bezlistý uhorský, črievičník papučkový, jazyčník sibírsky, zvonovec ľaliolistý a z nižších rastlín kyjanôčka zelená. Unikátne sú lúčne spoločenstvá. Najcennejšou

lokalitou lúk sú Kopanecké lúky, na 1 m² tu bolo zistených 74 druhov vyšších rastlín.

Z európsky významných druhov živočíchov tu žije: zo šeliem medveď hnedý, vlk obyčajný, rys ostrovid, vydra riečna, z dravých vtákov orol skalný, orol

krikľavý, sokol sťahovavý, včelár lesný, zo sov kuvičok vrabčí, pôtik kapcavý, sova dlhochvostá, výr skalný, z d'atľov d'ateľ trojprstý, d'ateľ bielochrbtý, d'ateľ čierny, žlna sivá, z lesných kúr jariabok hôrny, tetov hlucháň a tetov hoľniak, zriedkavý bocian čierny a ďalšie druhy vtákov.

Z obojživelníkov európskeho významu tu žijú mlok karpatský, mlok hrebenatý, kunka

žltobruchá, z rýb hlaváč európsky, mrena stredomorská, vzácna mihuľa potiská, z chrobákov fuzáč veľký, z mäkkýšov korýtko riečne a pimprlík mokrad'ový.

Osobitá je fauna jaskýň, z netopierov európskeho významu tu zimujú: netopier obyčajný, netopier ostrouchý, netopier brvitý, netopier pobrežný, uchaňa čierna, podkovár veľký a podkovár malý. Najlepšie preskúmanou skupinou bezstavovcov sú motýle, v Slovenskom raji bolo zistených 2177 druhov motýľov, z toho 2 druhy novo objavené.

Mnohé z týchto zvierat sme mali možnosť vidieť na „Výstave poľovníckych trofeí“, ktorú sme spoločne navštívili. Naplnila nás nielen úžasom a obdivom, ale i potrebou chrániť tieto poklady pre ďalšie generácie:

Niektoré nás zaujali natoľko, že sme sa pokúsili znázorniť ich pomocou prírodného materiálu. Stačilo zopár šišíek, tráv či kamienkov a zvieratá vyzerali ako živé:

Geomorfologické objekty

Doliny - vytvárajú jeden z hlavných geomorfologických prvkov tohto územia. Každý, menší či väčší potok alebo rieka sa zapísali do povrchu vyhlbením dolín, roklín, kaňonov. Každá z dolín je niečím špecifická a výnimočná (Berezinec, Betlanovská dolina, Blajzloch, Čertova dolina, Čierna dolina, Dolina Veľkej Bielej vody, Hansjakubova dolina, Samelova dolina, Sokolica, Stratenská dolina, Voniarky).

Jaskyne - sú skutočnými klenotmi prírody. Sú ozdobou prírody i ľudí, ktorí ich objavili. Horninové prostredie, nezvyčajné pôsobenie vody, svojrázne podzemné tvary a výplne, osobitná klíma, nálezy osídlenia človeka a pozostatky zvierat z dávnej minulosti, ako aj špecifická fauna vytvárajú pestrú a záhadnú mozaiku sveta jaskýň (Čertova diera, Dobšinská ľadová jaskyňa, Kešeľova diera, Medvedia jaskyňa, Ružová jaskyňa, Stratenská jaskyňa, Zlatá diera).

Kopce a sedlá – sú výrazným geomorfologickým prvkom krajiny Slovenského raja, tvoria podstatnú časť územia NP. Najvyšší z kopcov v Slovenskom raji je Predná hoľa s nadmorskou výškou 1545 m.n.m.. Slovenský raj tvorí severnú časť samostatného orografického celku - Spišsko - gemerský kras. Na západe susedí s Nízkymi Tatrami, na juhu s centrálnou časťou Slovenského rudohoria (Stolickými a Volovskými vrchmi) a na severe až severovýchode s Hornádkou kotlinou. Južnú časť Slovenského raja tvorí chrbát tiahnuci sa zo sedla Súľová cez Babinú, Ostrú, Kruhovú, Dobšinský kopec, Honzovské, Ondrejisko až po sedlo

Besník. Severným okrajom územia prebieha chrbát, ktorý vystupuje nad Hornádkou kotlinou. Začína Zelenou horou pri ústí Veľkej Bielej vody do Hornádu, pokračuje Ihríkom, Majerskou, Ludmankou, Hradiskom a končí v miestach, kde Hornád opúšťa územie Slovenského raja, vrchom Skala. Na území medzi týmito výraznými chrbtami sa nachádzajú vrchy a skupiny vrchov s menšou nadmorskou výškou postupne klesajúcou z juhu na sever – Havrania skala, Lipovec, Rumanová, Vahan, Suchý vrch, ...

Planiny, poľany, lúky - planinové a lúčnaté plochy zaberajú najmenšiu plochu územia Slovenského raja. Vytláčajú ich lesné a skalné spoločenstvá, ktoré majú na tomto území prevahu. Najväčšia koncentrácia lúčnatých a planinových území je na juhu Slovenského raja na náhorných plošinách, najmä Glac a Geravy. Tieto územia majú vysokú krajinársku a prírodovednú hodnotu pre svoje botanické bohatstvo a neobyčajné čaro počas celého vegetačného obdobia. Medzi najzaujímavejšie lúky patria určite Kopanecké lúky, ktoré majú najväčšiu biodiverzitu Európy – až 75 druhov vyšších cievnatých rastlín na m².

Potoky a rieky - základný prvok modelovania krajiny Slovenského raja. Takmer každý vodný tok na tomto území sa do krajiny zapísal vyerodovaním roklín a kaňonov. Voda na svojej dlhej ceste musí prekonať množstvo vodopádov, kaskád, úzkych kaňonov, vytvárajúc tak divoké i romantické zákutia, aby mohla v pokoji odtiecť plochými kotlinami (Biela

voda, Biely potok, Hlinica, Hnilec, Holubnica, Hornád, Hutiansky potok, Lesnica, Rakovnica, Spišský potok, Tomášovský potok, Teplický Brusník, Trstený potok, Veľká Biela voda, Malý Zajf, Veľký Zajf, Vernársky potok, Zajf, Železný potok).

Rokliny a kaňony - tvoria asi najpríťažlivejšiu časť územia Slovenského raja. Takmer každý vodný tok v Slovenskom raji vyerodoval do svojho dna zaujímavý kaňon alebo roklinu (Kláštorská rokлина, Kysel', Malý Kysel', Piecky, Sokolia dolina, Suchá Belá, Veľký Kysel', Veľký Sokol, Zejmanská rokлина, Bočné Piecky, Malý Sokol, Zadná diera, Zelená dolina). Najhustejší výskyt roklin je vo svahoch Glackej planiny, z ktorej stekajúca voda vyerodovala množstvo tiesňav so strmými skalnými stenami hlbokými miestami až 300 metrov, aby mohla prekonať skalné prahy - vodopády. Najvyšší z nich je Závojový vodopád s výškou 70 metrov. Voda stekajúca z planín roklinami sa postupne vlieva do väčších potokov a riek, ktoré sa tiež zarezávali do podložia a vytvorili tak romantické kaňony(Kaňon Bieleho potoka, Kaňon Veľkej Bielej vody, Prielom Hornádu, Stratenský kaňon, Tiesňavy).

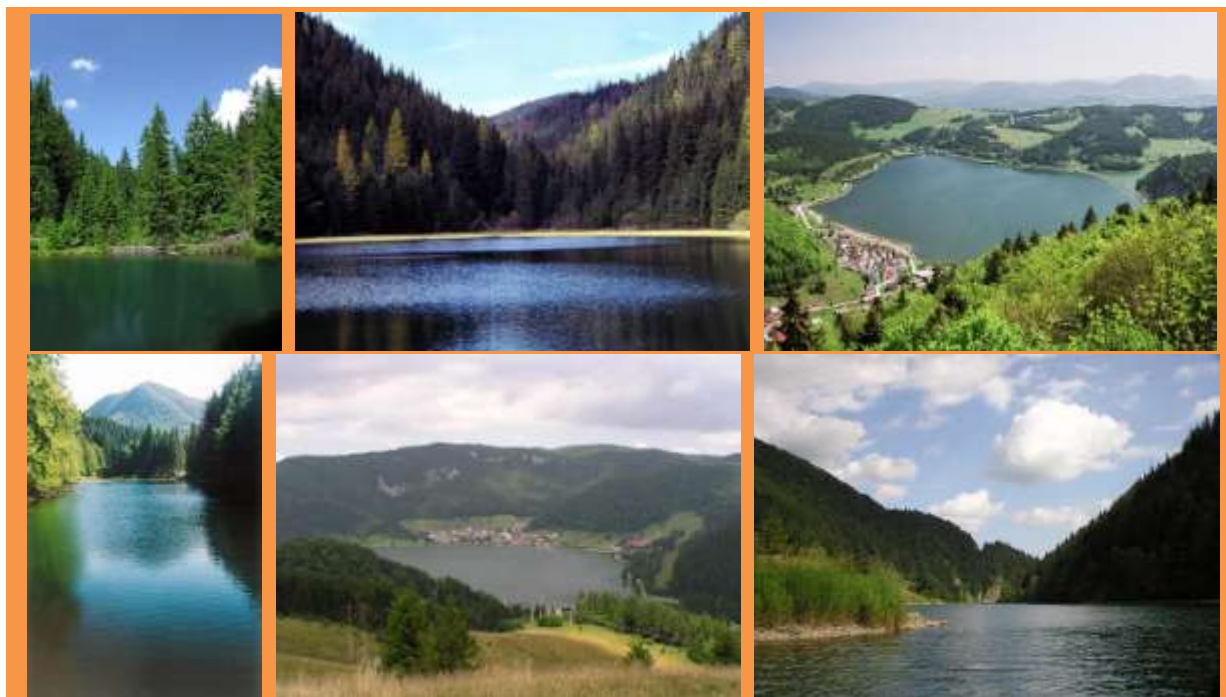

Skalné útvary - NP Slovenský raj je plný zaujímavých skalných útvarov, ale len niektoré majú vlastný názov. Tvorcom týchto útvarov sú vodné toky pretekajúce územím Slovenského raja, ktoré sa postupne zarezávajú do vápencového podložja, modelujú terén a tie najodolnejšie časti skalných masívov vytvárajú zaujímavé, niekedy až bizarné skalné útvary. Asi najznámejšími takýmito útvarmi sú Tomášovský výhľad, Sovia skala, Ihla, Kazateľnica.

Vodné plochy - vytvárajú zaujímavý krajinársky prvok. Všetky sú umelo vytvorené za účelom vodných športov, rybolovu, rekreácie a podobne. V minulosti slúžili niektoré ako prostriedok na splavovanie dreva. Na účely športu sa dnes využíva asi najznámejšia vodná plocha Palcmanská Maša, ktorá je s plochou 85 ha aj najväčšou z nich.

Ostatné - niektoré krajinárske prvky územia Slovenského raja sa dajú ťažko alebo vôbec zaradiť do niektorej zo skupín. Patria sem rôzne rázcestia, križovatky, maloplošné územia, niektoré chodníky, ich začiatky alebo konce (Cesta hrdinov SNP, Glacká cesta, Gotická cesta, Gretľa, Hornádska kotlina, Krivian, Letanovský mlyn, Pod Hanesovou, Zejmarská studňa...).

Mestá a obce:

Skalné masívy, kaňony a rokliny Slovenského raja nie sú vhodné pre poľnohospodárstvo. Človek sa tu mohol živiť lovom zveri a rýb, prípadne skromnejším chovom dobytky hlavne na náhorných plošinách. Preto od

nepamäti obyvateľstvo osídľovalo okrajové časti územia. Takto postupne vznikali obce, najmä v oblasti Hornádskej kotliny. Druhou najviac osídlenou časťou je juhovýchod územia, oblasť od Palcmanskej Maši po Spišskú Novú Ves. Je to územie s bohatou banskou minulosťou. Priamo v Slovenskom raji ležia 3 obce - Dedinky, Stratená, Vernár a osady Píla, Dobšinská ľadová jaskyňa.

Všetka krása tohto kraja sa odráža aj v piesňach charakteristických pre tento región:

[-VIDEO 1 \(dievčatá \)](#)

[-VIDEO 2 \(chlapci \)](#)

Lecel ptáček

1.Lecel ptáček popod dašek, zima tam, zima tam, kedy ja še svojej ženi dočekam, dočekam.

2.Dočekam še mladej ženi na ješeň, na ješeň, jak opadne drobné lísce z čerešeň, z čerešeň.

[VIDEO 1](#)

Červený kachel'

1.Červený kachel', biela pec, nevedela milá chleba piecť, iba jednu kuru upiekla, aj tá jej z pece utiekla.

2.Dohonila kuru na moste, vyprášila ju tam po chvoste, prečo si sa kura nepiekla, prečo si z pece utiekla?

Zdroje:

<http://www.skonline.sk/narodnypark.php?id=11>

<http://www.slovenskyraj.sk/>

http://sk.wikipedia.org/wiki/Slovensk%C3%BD_raj

<http://www.slovensky-raj.sk/>

